

Kontrollkäik Tartu Vanglasse

(1) 17.05.2013 ja 20.05.2013-21.05.2013 viisid õiguskantsleri nõunikud läbi etteteatatud kontrollkäigu Tartu Vanglasse (edaspidi ka vangla). Kontrollkäigule oli tervishoiuekspertina kaasatud perearst.

Tartu Vangla on justiitsministri 06.12.2001 määruse nr 87 „Tartu Vangla põhimäärus“ § 1 lg 1 kohaselt Justiitsministeeriumi valitsemisalas olev valitsusasutus, mis viib täide vabadusekaotust ja eelvangistust ning korraldab kriminaalhooldust. Sama paragrahvi teine lõige sätestab, et Tartu Vangla on kinnine vangla, milles on eelvangistusosakond. Vanglas peetakse üldjuhul kinni mees- ja naissoost täisealisi vahistatuid ning meessoost täisealisi süüdimõistetuid.¹ 17.06.2013 seisuga oli vanglas 844 süüdimõistetut ja 89 vahistatut (kokku 933 isikut). Kinni peetavate isikute seas oli üks alaealine kinni peetav isik, 5 naissoost kinni peetavat isikut ja 11 eluaegset vanglakaristust kandvat kinnipeetavat.²

Õiguskantsler on varasemalt põhjalikumalt kontrollinud Tartu Vanglat kahel korral – 27.03.2006-28.03.2006 ja 30.09.2009³. Lisaks on mitmel korral kontrollitud tervishoiuteenuste osutamist Tartu Vanglas.

30.09.2009 kontrollkäigul tuvastas õiguskantsler kinnipeetavate poolt telefoniaparaatide kasutamise võimalustega seotud probleeme. Nimelt selgus ringkäigul ja vestlustel kinnipeetavatega, et eluosakondades on ainult üks telefoniaparaat, millest ei piisa kõikidele eluosakonna kinnipeetavatele ning isikud on sunnitud moodustama telefoni kasutamiseks järjekordi. Probleemi lahendamiseks tegi õiguskantsler vanglale soovitus suurendada vangla eluosakondades telefoniaparaatide hulka.

Samuti ilmnis 2009. aasta kontrollkäigul, et äärmiselt küsitav on Tartu Vanglas isiku ohjeldusmeetmena vastava voodi külge fikseerimine ilma küllaldase järelevalveta. Ses osas alustas õiguskantsler eraldi menetluse ning kujundas ka seisukoha. Õiguskantsler leidis menetluse käigus, et n-ö rahustusvoodi kasutamist sätestav õigusnorm vangistusseaduses (VangS) ei ole piisavalt täpne, puudulikud on rahustusvoodi kohaldamist reguleerivad menetluslikud sätted (sh järelevalve teostamise kord isiku üle, keda on rahustusvoodisse ohjeldatud) ning vanglateenistus peab pöörama tähelepanu ametnike koolitamisele, kes isikut rahustusvoodisse paigutavad.⁴

Lisaks tuvastas õiguskantsler eelmisel kontrollkäigul, et vanglas esines probleeme kinni peetavatele isikutele õigusaktidega tutvumise võimaldamisega. Kinni peetav isik sai paberkanjal olevate õigusaktidega tutvuda kas pöördudes avaldusega vangla raamatukogu poole või kontaktisiku vahendusel. Ringkäigul selgus, et mitmete raamatukogus asuvate õigusaktide väljaprintid olid aegunud. Seetõttu tegi õiguskantsler vanglale soovitus korraldada vangla asjaomaste ametnike töö selliselt, et kinni peetavatel isikutel oleks tagatud juurdepääs kehtivatele õigusaktidele.

(2) Kontrollkäigul kontrollis õiguskantsler, täites ühtlasi piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikut alandava kohtlemise ja karistamise vastase konventsiooni

¹ Justiitsministri 25.03.2008 määrus nr 9 „Täitmisplaan“ § 3 ja § 5.

² Statistika kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.vangla.ee/41291> (17.06.2013).

³ Õiguskantsleri 22.10.2009 kiri nr 7-7/091707/0906445 ja sellele lisatud kontrollkäigu kokkuvõte.

⁴ Vt õiguskantsleri 6.04.2011 kiri nr 7-4/091717/1101667.

fakultatiivse protokollis artiklis 3 sätestatud riigi ennetusasutuse funktsiooni, kuidas on tagatud vanglas kinni peetavate isikute põhiõigused ja –vabadused.

Kontrollkäigul keskenduti peamiselt järgmistele teemadele:

1. Julgeolek Tartu Vanglas, eelkõige täiendavate julgeolekuabinõude rakendamine, füüsilise jõu ja erivahendite rakendamine, kartserikaristuse kohaldamine;
2. VangS § 12 lg 1 p 4⁵ alusel teistest kinni peetavatest isikutest eraldi hoitavate isikute olukord, eelkõige eraldihoidmise printsiibi järgimine ja kambrivälise (taasühiskonnastava) tegevuse võimaldamine;
3. Tervishoiuteenuste osutamine Tartu Vanglas.

(3) Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid 17.05.2013 vanglas julgeolekuga seotud dokumente. Täpsemalt kinni peetavate isikute suhtes täiendavate julgeolekuabinõudena eraldatud lukustatud kambrisse paigutamise kohta koostatud dokumente (valdavalt vastavad käskkirjad, koostatud ajavahemikul 03.07.2012-01.05.2013⁶), kinni peetavate isikute saatmiskavasid/saatmisplaane (koostatud ajavahemikul 01.10.2012-01.04.2013⁷), vanglas füüsilise jõu, teenistusrelva, erivahendi või ohjeldusmeetme kasutamise ja õigusrikkuja terviseseisundi kontrollimise protokolle (koostatud ajavahemikul 04.01.2012-12.05.2013) ning kontrollkäigu ajal kartserikaristust kandva 10 kinni peetava isiku isiklikke toimikuid.⁸

Kontrollitud dokumentidest saab teha järgnevad üldised järeldused. Vangla on täiendava julgeolekuabinõuna eraldatud lukustatud kambrisse paigutamisel loobunud tähtajatute käskkirjade koostamisest ning eraldatud lukustatud kambrisse paigutatakse isik kolmeks kuuks. Keskmiselt iga ühe kuu möödudes hinnatakse kinni peetava isiku eraldatud lukustatud kambris viibimise vajalikkust. Kontrollitud eraldatud lukustatud kambrisse paigutamise käskkirjadest nähtus, et peamisteks põhjusteks, miks isikute suhtes kõnealust meetet kohaldatakse, on oht iseendale (enesevigastused), oht kaaskinnipeetavate poolt ning võimalik allumatus vanglaametnikele. Kontrollitud käskkirjad olid vormistatud ja põhjendatud korrektselt, vaid mõnel juhul ei olnud põhjendustest üheselt aru saada, kas eraldatud lukustatud kambrisse paigutamise põhjuseks on konkreetne ja tuvastatud oht või vaid ohu kahtlus.

Kontrollitud saatmiskavadest/saatmisplaanidest nähtus, et käe- ja jalaraudade kasutamine saatmisel ei ole massiline ning saatmiskavades/saateplaanides on esitatud veenvad põhjendused käe- ja/või jalaraudade kasutamiseks konkreetse kinni peetava isiku saatmisel. Üldjuhul ühest kinnipidamiskohast teise saatmisel käe- ja jalaraudu ei kasutata. Kõnealuseid meetmeid rakendatakse pigem kinni peetava isiku saatmisel vanglast n-õ tsiviilkeskkonda (nt tervishoiuteenuse osutaja juurde haiglas vms kohta). Saatmisplaanidest nähtus, et viimatinimetatud saatmistele, mille käigus kasutatakse käe- ja jalaraudu, ei järgne kinnipidamiskohta saabumisel saadetud kinni peetava isiku tervise kontrolli tervishoiutöötaja poolt (vt käesoleva kirja punkt 4.3). Vangla sees erivahendi või füüsilise jõu kasutamise kohta

⁵ Teistest kinni peetavatest isikutest hoitakse eraldi isikuid, keda nende endise ametialase tegevuse tõttu ähvardab kättemaksuoh.

⁶ Põhjalikumalt kontrolliti 32 eraldatud lukustatud kambrisse paigutamise käskkirja, valim moodustus juhuvaliku teel.

⁷ Põhjalikumalt kontrolliti 13 saatmisplaani, millest nähtus, et saatmisel on kinni peetava isiku suhtes rakendatud erivahendit või füüsilist jõudu.

⁸ Isiklikes toimikute sisalduvatest dokumentidest kontrolliti peamiselt distsiplinaarmenetlusega seotud materjale (distsiplinaarmenetluse protokollis ja distsiplinaarkaristuse määramise käskkirja) ja kinni peetavale isikule vangla sisekorra tutvustamise kohta koostatud dokumente.

koostatud protokollidest nähtus, et mõnel juhul on tervishoiutöötaja fikseerinud kinni peetava isiku tervise kontrolli tulemuse peale meetme rakendamist väga üldsõnaliselt või esines mõni muu vormistuslik puudus (vt käesoleva kirja punkt 4.2).

Kontrollitud kinni peetavate isikute isiklikud toimikud olid vormistatud korrektselt. Toimikutes olid aktid kinni peetavale isikule tema õiguste ja kohustuste tutvustamise kohta, läbi viidud distsiplinaarmenetluste materjalid ja muud õiguskorras nõutud dokumendid. Siinkohal võib ära märkida, et läbi aja on mõnevõrra muutunud akt, mis koostatakse kinni peetavale isikule tema õiguste ja kohustuste tutvustamise kohta. Samuti nähtus toimikutest, et erinevad vanglad kasutavad erinevaid akte. Erinevus seisneb selles, et mõnel juhul on aktis nimetatud ära konkreetsed õigusaktid, mida isikule tutvustati, mõnel juhul aga üldsõnaline märge, et isikule on tutvustatud vangla sisekorda. Samuti on erisusi eestikeelse ja venekeelse akti vahel. Iseenesest ei ole see põhiõiguste seisukohalt tõsine probleem, kuna ka kõige lakoonilisemast aktist nähtub kogu vajalik informatsioon (eelkõige tutvustamise aeg, koht, tutvustaja nimi, kinni peetava isiku kinnitus tutvustamise kohta).

Õiguskantsleri nõunikud vestlesid 20.05.2013 usalduslikult 7 kinni peetava isikuga, kes viibisid kartserikambris või eraldatud lukustatud kambris ning 5 isikuga süüdimõistetute eluosakondadest S7 ja S8⁹. Kinni peetavad isikud, kellega usalduslikult vestelda, valiti vanglalt eelnevalt saadud nimekirjast juhuvaliku meetodi alusel. Lisaks vesteldi Tartu Vangla ametnikega.

Kartserikambris ja eraldatud lukustatud kambris viibivad isikud tõid peamiste probleemidena esile suitsetamise korralduse, osade kambrite puhul pesemisvõimaluse nappuse¹⁰. Mainiti üksikutel juhtudel ka vähest toidukogust. Positiivse küljena toodi esile nt telefoni kasutamise võimalusi, eriti seda, et ametnikud ise küsivad kinni peetavatel isikutelt, kas neil on soovi telefoni kasutada või mitte.

Süüdimõistetute eluosakondades S7 ja S8 viibinud kinnipeetavatega läbi viidud vestlustest võib esile tuua kaebused jalutuskäigule järgneva läbiotsimise korralduse osas, mis ei taga kinnipeetavate hinnangul privaatsust. Mõnel juhul kahtlesid kinnipeetavad, kas vanglateenistus on VangS § 12 lg 1 p 4 sätestatud eraldihoidmise põhimõtet õigesti tõlgendanud. Positiivsena toodi esile dušširuumi kasutamise praktika muudatust, millest tingituna saavad kõik süüdimõistetute hoone kinnipeetavad Tartu Vanglas kambrite lahtioleku aegadel kasutada piiramatult eluosakonna dušširuumi.

21.02.2013 kontrollisid õiguskantsleri nõunikud ja meditsiinieksperit Tartu Vanglas ringkäigul süüdimõistetute hoone eluosakondi S7 ja S8, kartserikambreid, eraldatud lukustatud kambreid, vastuvõtuosakonna kambreid, agressiivsete kinni peetavate isikute rahustamiseks kasutatavaid kambreid, süüdimõistetute hoone jalutushoovi, meditsiinosakonda ja saatmisosakonna kasutatavaid saatmissõidukeid.

Ringkäigul süüdimõistetute hoone eluosakondadesse S7 ja S8 selgus, et kogu süüdimõistetute hoones on muudetud senist dušširuumide kasutamise korda ning kõikidel kõnealuses hoones viibivatel kinni peetavatel isikutel on võimalik kambrite lahti oleku ajal piiramatult dušširuumi kasutada.

⁹ Tegemist on kahe osakonnaga, kus viibivad muu hulgas isikud, keda hoitakse vanglas teistest eraldi VangS § 12 lg 1 punkti 4 kohaselt.

¹⁰ Osad osakonna kambrid on varustatud dušširuumiga, osad mitte. Isikud, kes viibivad kambris, kus dušširuumi ei ole, saavad osakonna üldises dušširuumis isikliku hügieeni eest hoolitseda üks kord nädalas.

Samuti selgus, et eluosakondadesse S7 ja S8 oli õiguskantsleri eelmises kontrollkäigu kokkuvõttes tehtud soovitus järgides paigaldatud täiendavad telefoniaparaadid. Kontrollkäigul väitsid vanglaametnikud, et telefoniaparaate on lisatud ka teistesse süüdimõistetute hoone eluosakondadesse.

Ringkäigul eluosakondades S7 ja S8 ning vestlustest kinni peetavate isikutega selgus, et Tartu Vanglas ei hoita täielikult teistest kinni peetavatest isikutest eraldi neid isikuid, keda nende endise ametialase tegevuse tõttu võib abstraktselt ähvardada kättemaksuohu (VangS § 12 lg 1 p 4). Vanglateenistus kinnitas, et isikute eraldihoidmist korraldatakse julgeolekuinformatsioonist lähtuvalt ning iga üksikjuhtumit analüüsid. Vanglateenistus selgitas, et vangistusseaduses ei ole lahti kirjutatud, millised ametialased tegevused konkreetset VangS § 12 lg 1 p 4 alla mahuvad. Seega tuleb igal juhul individuaalselt hinnata, kas konkreetse isiku endise ametialase tegevuse tõttu ähvardab teda vanglas kättemaksuohu. Tartu Vangla töökorra järgi hoitakse antud isikuid süüdimõistetute eluhoone 7. ja 8. osakonnas koos teiste vangidega. Neisse osakondadesse isiku paigutamisel hinnatakse eelnevalt, kas teda ähvardab konkreetsetes osakonnas kättemaksuohu, või on hoopis tema poolt kellelegi kättemaksuohu. Kuna selliseid kinni peetavaid isikuid, kelle puhul võiks üldse kahtluse alla tulla kättemaksuohu eelneva elukutse tõttu, ei ole arvuliselt palju, siis on vangla paigutanud S7 ja S8 eluosakondadesse, eelnevalt erinevaid riske hinnates, ka teisi kinni peetavaid isikuid.

Iseenesest ei välista kehtiv õigus õiguskantsleri hinnangul eelnevalt kirjeldatud vanglateenistuse tõlgendust eraldipaigutamist nõudvast VangS § 12 lg 1 punktist 4. Üks võimalus on hoida enne vanglakaristuse kandmist teatud ameteid pidanud isikuid (nt kohtunikud, politseiametnikud, vanglateenistuse ametnikud jms) igal juhul ja konkreetseid julgeolekuohte hindamata teistest n-õ tavakinnipeetavatest eraldi. Teine lahendus on rakendada normi nii, nagu seda on teinud Tartu Vangla – st lähtuda paigutamisel vastavate isikute suhetest ja nendest lähtuvast ohust. Esimene võimalus on kahtlemata vanglateenistusele lihtsam, samas ei pruugi see olla isikute põhiõiguste mõttes kõige tõhusam.

Euroopa Inimõiguste Kohus on endise ametialase tegevuse tõttu ohustatud isikute paigutamise osas nentunud, et selliste isikute väärkohtlemisena ei saa võtta pelgalt asjaolu, et isikuid hoitakse koos n-õ tavakinnipeetavatega või et neil on endal abstraktne hirm väärkohtlemise ees.¹¹

VangS § 12 lg 1 punktis 4 toodud normi tuleb õiguskantsleri arvates hinnata koosmõjus VangS § 66 lõikega 1, mis sätestab, et kinnipeetavate järelevalve korraldatakse viisil, mis tagab vangistusseaduse ja vangla sisekorraeeskirjade täitmise ja üldise julgeoleku vanglas. Mõlema normi taga on vanglateenistuse kohustus tagada kord ja julgeolek vanglas, mis tähendab muuhulgas seda, et kinni peetavate isikute põhiõigused oleks kaitstud (sh elu ja tervis). Eraldihoidmise printsiibil ei ole iseseisvat eesmärki, vaid ta on üks vahend julgeoleku tagamiseks ja seejuures mitte ainuke. Viimane aga tähendab, et vanglateenistuse kohustused ei lõppe julgeoleku tagamisel ainult sellega, et isikuid hoitakse VangS § 12 sätestatud alustel eraldi. Nii võivad vaid formaalse VangS § 12 lg 1 punkti 4 järgimise korral (st eraldi hoitakse tulenevalt pelgast varasemast kutsetegevusest) ning tegelikke julgeolekuohte eirates isikute elu ja tervist ohustavad konfliktid tekkida mitte vaid varasemalt teatud kutsetegevust viljelenud isikute ja nn tavakurjategijate vahel, vaid ka VangS § 12 lg 1 punktis 4 sätestatud

¹¹ Euroopa Inimõiguste Kohtu 09.11.2006 otsus kaebuse menetlusse võtmise küsimuses asjas nr 26260/02, Golubev vs Venemaa.

isikute endi vahel. Kohustus kinni peetavate isikute elu ja tervist kaitsta on universaalne ning ei saa piirduda vaid formaalse eraldihoidmise printsiibi järgimisega.

Julgeoleku tagamise efektiivsust tuleb analüüsida kinni peetavate isikute põhiõiguste seiskohast lähtudes. Vanglateenistuse kinnitusel S7 ja S8 eluosakonnas viibivate isikute vahel reaalseid konflikte mõne kinnipeetava varasema elukutse pinnalt tekkinud ei ole ja ühtegi juhtumit ei osanud esile tuua ka kinnipeetavad, kellega kontrollkäigul vesteldi. Seetõttu võib hetkel vanglateenistuse võimet konkreetset kinni peetavat isikut puudutavate riskide (kättemaksuohu varasema ametitegevuse tõttu) hindamisel tõhusaks pidada.

Tartu Vangla vastuvõtuosakonda kontrollides nähtus, et osakonnas on kokku kolm kambrit, mida võidakse kasutada agressiivsete kinni peetavate isikute ajutiseks paigutamiseks. Kaks neis on n-õ rahunemiskambrid ja ühes kambritest numbriga 1001, paikneb isikute fikseerimiseks kasutatav rahustusvoodi. Viimase kasutamise kohta tegi õiguskantsler varasemalt justiitsministrile eraldi märgukirja (vt eelnevalt). Kontrollkäigul selgus, et viimane rahustusvoodi kasutamine toimus 2012. aasta I pooles.

Vanglateenistus kinnitas kontrollkäigul, et eraldi haldusakti kõnealustesse kambritesse kinni peetava isiku paigutamise kohta ei koostata, küll tehakse märked sisevalveplaani II ossa.¹² N-õ rahustuskambrisse paigutamisele peab eelnema mingi konkreetne sündmus, mis tingib paigutamise vajaduse (nt isik lõhub kambrit, on äärmiselt agressiivne, vigastab ennast jne), sellisel juhul kirjutatakse vanglateenistuse sõnul kindlasti ametnike poolt ettekanne, mis omakorda registreeritakse ning tehakse märked riiklikku kinnipeetavate, karistusjärgselt kinnipeetavate, arestialuste ja vahistatute registrisse.

(4) Soovitused

4.1 Kestva ohjeldamise puhul isiku kontrollimine

Kontrollkäigul tutvuti Tartu Vanglas füüsilise jõu, teenistusrelva, erivahendi või ohjeldusmeetme kasutamise ja õigusrikkuja terviseseisundi kontrollimise protokollidega (koostatud Tartu Vanglas ajavahemikul 04.01.2012-12.05.2013).

Protokollide kontrollimisel tõusetus kaks küsimust. Esiteks, millise ajavahemiku möödudes muutub ohjeldusmeetme kohaldamine kestvaks ning täita tuleb füüsilise jõu, teenistusrelva, erivahendi või ohjeldusmeetme kasutamise ja õigusrikkuja terviseseisundi kontrollimise protokollid III osa: „Kontroll kestva ohjeldusmeetme kasutamise korral“. Teiseks, millise ajavahemiku möödudes tuleb kestva ohjeldusmeetme kasutamise puhul meetmele allutatud isikut kontrollida (hinnata ohjeldusmeetme kohaldamise jätkuvat vajadust).

Siinkohal saab esile tuua mõned näited kontrollitud protokollidest. Näiteks 13.03.2012 kinni peetava isiku S.K. kohta koostatud füüsilise jõu, teenistusrelva, erivahendi või ohjeldusmeetme kasutamise ja õigusrikkuja terviseseisundi kontrollimise protokollist nähtus, et isiku suhtes kasutati ohjeldusmeetmena käeraudu ajavahemikul 10:00 kuni 12:00. Isikut kontrolliti vanglateenistuse poolt kell 10:10; 10:45; 11:15; 11:40; 12:00, seega ca iga 30 minuti järel. 02.08.2012 kinni peetava isiku A.E. kohta koostatud protokollist nähtus, et isiku suhtes kasutati käeraudu ajavahemikul 17:05 kuni 17:45 ja teda kontrolliti vanglateenistuse poolt kell 17:15; 17:30; 17:45, st iga 15 minuti järel. Kinni peetava isiku A.Õ. kohta

¹² Akt koostatakse selle kohta, kui kinni peetava isiku suhtes kasutatakse kambris erivahendit või füüsilist jõudu.

04.06.2012 koostatud protokollist nähtus, et isiku suhtes alustati käeraudade kasutamist kell 08:05 ja lõpetati samal päeval kell 08:35, kuid protokollitud kontrollimisi ei tehtud. Kinni peetava isiku A.E. kohta 03.08.2013 koostatud protokollist nähtus, et käeraudu kasutati isiku suhtes ajavahemikul 14:20 kuni 15:00, kuid protokollitud kontrollimisi ei tehtud.

Õiguskantsler on hiljuti koostanud Tallinna Vanglale sarnastes küsimustes soovitude õiguspärasuse ja hea halduse tava järgimiseks.¹³

Ohjeldusmeetmete kasutamiseks annab vanglateenistusele loa vangistusseadus. Täpsemalt sätestab VangS § 69 lõige 1, et täiendavaid julgeolekuabinõusid kohaldatakse kinnipeetavale, kes süstemaatiliselt rikub vangistusseaduse või vangla sisekorraeeskirja nõudeid, kahjustab oma tervist või on suitsiidi- või põgenemiskalduvustega, samuti kinnipeetavale, kes on ohtlik teistele isikutele või vangla julgeolekule. Täiendavaid julgeolekuabinõusid võib kohaldada ka raske õiguserikkumise ärahoidmiseks. Üheks ohjeldusmeetmeks (ja VangS § 70¹ lõike 1 punkti 1 kohaselt ka erivahendiks) on käeraud. Kontrollkäigul selgus, et viimased on Tartu Vanglas ka kõige enam kasutamist leidvad ohjeldusmeetmed.

VangS § 69 lõike 3 kohaselt lõpetatakse VangS § 69 lõikes 1 nimetatud asjaolude äralangemisel täiendavate julgeolekuabinõude kohaldamine. VangS § 71 lõige 7¹ kohustab vanglateenistust pärast erivahendi, teenistusrelva või jõu kasutamist kinnipeetava suhtes tema terviseseisundi kontrollima ja tulemust protokollima. Täpsemalt reguleerib erivahendi ja jõu kasutamise ja terviseseisundi kontrollimise küsimusi justiitsministri 05.09.2011 määrusega nr 44 kehtestatud „Järelevalve korraldus vanglas“ (JKV) § 46. JKV § 46 lõige 1 sätestab, et vahetu sunni kasutamine ja õigusrikkuja terviseseisundi kontrolli tulemus protokollitakse esimesel võimalusel pärast kinnipeetava suhtes füüsilise jõu, teenistusrelva, erivahendi või ohjeldusmeetme kasutamist ja ohjeldusmeetmete kasutamise korral vajadusel ka nende kasutamise ajal. Vastava protokollivi vorm on kehtestatud kõnealuse määruse lisas 1.

VangS § 70 lõike 2 kohaselt ei tohi ohjeldusmeetme kasutamine kesta üle 12 tunni. Seaduse või määruse tasandil ei ole reguleeritud, millise ajavahemiku möödudes lugeda ohjeldusmeetme kohaldamine kestvaks. Tartu Vanglas kontrollitud protokollidest nähtus, et üldjuhul kestis ohjeldusmeetmena käeraudade kasutamine mõne minuti, aga esines ka juhtumeid, kus isiku suhtes oli käeraudu kasutatud üle 10 minuti.

Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa komitee (edaspidi CPT) on mitmel korral oma raportites märkinud, et mehaaniliste ohjeldusmeetmete rakendamine peaks toimuma võimalikult lühiajaliselt, st kestma minuteid, mitte tunde¹⁴ ning näiteks Bulgaaria visiidi raportis on CPT leidnud, et päevi kestvat ohjeldamist ei ole võimalik õigustada ning tegemist on väärkohtlemisega.¹⁵

CPT seisukohti arvestades võib tõdeda, et lühiajalise ja kestva ohjeldamise piir tuleks tõmmata kuni 10 minutit vältava ja üle 10 minuti vältava ohjeldusmeetme kasutamise juurde. Isiku suhtes ohjeldusmeetme kasutamise eesmärgiks on ohu tõrjumine ning valdavalt

¹³ Õiguskantsleri 17.05.2013 kiri nr 7-4/130200/1302216.

¹⁴ Vt nt Report to the Government of Bosnia and Herzegovina on the visit to Bosnia and Herzegovina carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 5 to 14 April 2011, p 72. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.cpt.coe.int/documents/bih/2012-15-inf-eng.htm>.

¹⁵ Report to the Bulgarian Government on the visit to Bulgaria carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from from 18 to 29 October 2010, p 92. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.cpt.coe.int/documents/bgr/2012-09-inf-eng.htm>.

on see saavutatav mõneminutilise ohjeldusmeetme kasutamisega. Tartu Vanglas kontrollitud füüsilise jõu, teenistusrelva, erivahendi või ohjeldusmeetme kasutamise ja õigusrikkuja terviseseisundi kontrollimise protokollidest nähtus, et sellisteks on olukorrad, kus ohjeldusmeetme rakendamisega tagatakse kinni peetavale isikule antud korralduse täitmist (nt isik keeldub minemast kambrisse või allumast läbiotsimisele). Taoliste lühiajaliste ohjeldamiste puhul ei tule seega täita füüsilise jõu, teenistusrelva, erivahendi või ohjeldusmeetme kasutamise ja õigusrikkuja terviseseisundi kontrollimise protokoll III osa: „Kontroll kestva ohjeldusmeetme kasutamise korral“, kuid see eeldab, et isikut ei jäeta ohjeldusmeetme kuni 10 minutilise rakendamise jooksul kordagi otsese järelevalveta.

Teised ja kontrollkäigul tuvastatult harvemini ette tulevad juhtumid ohjeldusmeetmete rakendamisel on sellised, kus isiku mõjutamiseks ning temast lähtuva ohu tõrjumiseks ei piisa mõnest minutist ja ohjeldamine kestab üle 10 minuti. Kõnealusel olukorras ei ole enam tegemist lühiajalise ohjeldamisega, vaid kestva ohjeldusmeetme kasutamisega ning see eeldab eelnevalt viidatud protokoll III osa täitmist. Samuti ei ole sellises olukorras isik tõenäoliselt pidevalt vanglateenistuse otsese järelevalve all (isik on paigutatud näiteks n-ö rahunemiskambrisse ning tema kontrollimine toimub perioodiliselt ja videovalvega kombineeritult). Siinkohal tõusetub teine küsimus – millise ajavahemiku möödudes, tuleb kestva ohjeldusmeetme rakendamise korral isikut kontrollida.

Riigikohus on rõhutanud, et: „Vangla peab ohjeldusmeetme rakendamise otsustamisel kaaluma, millist meedet valida. Ohjeldusmeetme kestev rakendamine eeldab selle kohaldamise aluste olemasolu jätkuvat kontrollimist ja kaalumist, kas meetme rakendamist jätkata või mitte.“¹⁶ Oluline on siinkohal viidata, et Riigikohus on teinud vanglateenistusele etteheiteid ohjeldusmeetme jätkuva rakendamise kajastamisel vastavas aktis juhtumil, mil isik ohjeldati ligi viieks tunniks käeraudadega voodi külge ja kus isikut kontrolliti umbes tunniajaliste vahedega ning akti märgiti lühidalt „rahutu“. Kohus leidis: „Märkus "rahutu" ohjeldusmeetme kasutamise aktis ei taga kolleegiumi hinnangul mitte ühelgi juhul kaalutusõiguse õiguspärasuse kontrolli mis tahes menetlusstaadiumis. Ebaselgeks jääb, milles seisnes kinnipeetava rahutus ligi viie tunni vältel ning milliseid kontrollimehhanisme rakendati selle kindlakstegemiseks, milles seisnes ohjeldusmeetme jätkuval kohaldamisel isikust tulenev oht vangla julgeolekule või isikule endale. Kaalutusõiguse teostamise jälgitavuse puudumine on viga, mis teeb võimatuks kohtuliku kontrolli ja tingib käesoleval juhul rakendatava meetme õigusvastasuse.“¹⁷

VangS § 71 lõige 7¹ nõuab küll isiku terviseseisundi kontrollimist pärast erivahendi rakendamist, ent seda ei saa pidada piisavaks isiku suhtes ohjeldusmeetmete pikemaajalisel kasutamisel. Sellele osutab ka JVK § 46 lõige 1, mille kohaselt protokollitakse vahetu sunni kasutamine ja õigusrikkuja terviseseisundi kontrolli tulemus esimesel võimalusel pärast kinnipeetava suhtes füüsilise jõu, teenistusrelva, erivahendi või ohjeldusmeetme kasutamist ja ohjeldusmeetmete kasutamise korral vajadusel ka nende kasutamise ajal. **Seega viitab ministri määrus vajadusele ohjeldusmeetmete pikemaajalisel rakendamisel isiku terviseseisundit kontrollida mitte vaid meetmete kasutamise lõpetamisel, vaid ka selle ajal.** Seaduses või määruuses ei ole täpsustatud, millise ajavahemiku möödudes kontrolli teostada tuleb.

CPT on oma standardites rõhutanud: „Kinnipeetaval, kelle puhul on rakendatud ükskõik milliseid jõumeetmeid, peaks olema õigus kohesele meditsiinilisele läbivaatusele ja vajaduse

¹⁶ RKHKo 14.03.2012, nr 3-3-1-80-11, p 16.

¹⁷ RKHKo 19.06.2012, nr 3-3-1-18-12, p 15.

korral arstiabile. Seda tuleks teha väljaspool nende vanglatöötajate kuulde- ja soovitatavalt ka nägemisulatus, kes ei ole seotud tervishoiuga; uuringu tulemused (kaasa arvatud kõik kinnipeetava asjaomased kaebused ja arsti hinnang) peaksid olema vormikohaselt dokumenteeritud ja kinnipeetavale kättesaadavad. **Neil harvadel juhtudel, kui on vaja füüsilisi tõkendeid, tuleks kinnipeetavat hoida pideva ja piisava järelevalve all.** Tõkestusvahendite kasutamise peaks lõpetama esimesel võimalusel; neid ei tohiks kunagi rakendada karistusena ega nende kasutamist sel eesmärgil pikendada. Iga jõukasutusjuhtumi kohta tuleks pidada vastavat toimikut.¹⁸

Ohjeldusmeetmete allutatud isiku pidevat jälgimist nii tervishoiutöötaja kui vanglaametniku poolt on CPT rõhutanud ka korduvalt oma visiitide raportites.¹⁹ Näiteks on tervishoiuasutustes isikute ohjeldamise puhul näinud CPT probleemi selles, kui tervishoiutöötaja kontrollis ohjeldatud isikut iga 30 minuti möödudes, kuid ei viibinud pidevalt ohjeldatud isikuga otseses kontaktis. Olukorda ei muutnud CPT jaoks ka videovalve kasutamine ohjeldatud isiku järelevalvel.²⁰

Eelnevad CPT seisukohad on puudutanud siiski kinni peetava isiku suhtes n-ö rahustusvoodi kasutamist. Käeraudade mõju isiku põhiõigustele ei ole samavõrd intensiivne ning seetõttu on ka väärikohandamise risk mõnevõrra väiksem, mis tingib selle, et käeraudadega ohjeldatud isiku suhtes peab küll teostama tõhusat järelevalvet, kuid see ei pea tingimata olema pidev ja füüsiline järelevalve. Käeraudade kasutamise olukorras peaks isiku üle järelevalve teostamine vahetu kinni peetava isiku ja ametniku kontakti näol toimuma vähemalt iga 15 minuti möödudes.²¹

Õiguskantsler teeb Tartu Vanglale soovitusel lugeda oma praktikas kestvaks ohjeldusmeetme kasutamiseks olukorda, kus kinni peetava isiku suhtes kasutatakse

¹⁸ A prisoner against whom any means of force have been used should have the right to be immediately examined and, if necessary, treated by a medical doctor. This examination should be conducted out of the hearing and preferably out of the sight of non-medical staff, and the results of the examination (including any relevant statements by the prisoner and the doctor's conclusions) should be formally recorded and made available to the prisoner. In those rare cases when resort to instruments of physical restraint is required, the prisoner concerned should be kept under constant and adequate supervision. Further, instruments of restraint should be removed at the earliest possible opportunity; they should never be applied, or their application prolonged, as a punishment. Finally, a record should be kept of every instance of the use of force against prisoners. Vt CPT Standards. CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2011 English, lk 19 p 53. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.cpt.coe.int/en/documents/eng-standards.pdf>.

¹⁹ Vt nt Report to the Bulgarian Government on the visit to Bulgaria carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from from 4 to 10 May 2012, p 20: „In particular, the application of means of restraint should be monitored by a doctor and the restrained person should be under the constant direct supervision of a member of staff.“ Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.cpt.coe.int/documents/bgr/2012-32-inf-eng.htm>.

²⁰ Report to the Bulgarian Government on the visit to Bulgaria carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from from 18 to 29 October 2010, p 174: “It is also a matter of concern that, in both establishments, the supervision of patients subject to immobilisation was inadequate. Although such patients were apparently checked by a member of health-care staff every 30 minutes (and also monitored through CCTV cameras at Lovech), there was no continuous, direct and personal supervision.” Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.cpt.coe.int/documents/bgr/2012-09-inf-eng.htm>.

²¹ Võrdluseks, Terviseamet on oma 10.11.2008 kirjaga nr 5-3/1173 saatnud kõigile psühhiaatrilise abi osutajatele juhendmaterjali „Ohjeldusmeetmete rakendamise kord statsionaarse psühhiaatrilise abi osutamisel“. Terviseameti juhendmaterjali punkt 5.6 nõuab, et mehaaniliste ohjeldusmeetmete kasutamisel peab patsient olema eraldusruumis pideva meditsiinilise jälgimise all. Kui ohjeldusmeetmena on kasutatud eraldamist ilma mehaanilise ohjeldamiseta, tuleb patsiendi seisundit jälgida vastavalt vajadusele, kuid mitte harvem kui kord iga 15 minuti järel.

ohjeldusmeetmeid üle 10 minuti järjest ning täita seejuures alati füüsilise jõu, teenistusrelva, erivahendi või ohjeldusmeetme kasutamise ja õigusrikkuja terviseseisundi kontrollimise protokoll III osa: „Kontrolli kestva ohjeldusmeetme kasutamise korral“. Samuti teeb õiguskantsler Tartu Vanglale soovitus kestva käeraudadega ohjeldamise puhul kontrollida ohjeldatud kinni peetavat isikut vahetult isikuga suheldes vähemalt iga 15 minuti möödudes.

4.2 Tervishoiutöötaja teostatud kontrolli kajastamine füüsilise jõu, teenistusrelva, erivahendi või ohjeldusmeetme kasutamise ja õigusrikkuja terviseseisundi kontrollimise protokollis

Kontrollitud füüsilise jõu, teenistusrelva, erivahendi või ohjeldusmeetme kasutamise ja õigusrikkuja terviseseisundi kontrollimise protokollidest nähtus, et mitmel juhul on tervishoiutöötaja poolt tehtud märke ohjeldatud kinni peetava isiku tervise kohta väga üldsõnaline või puudus kontrolli teostamise kellaeg.

Näiteks kinni peetava isiku A.K. suhtes 25.04.2012 koostatud füüsilise jõu, teenistusrelva, erivahendi või ohjeldusmeetme kasutamise ja õigusrikkuja terviseseisundi kontrollimise protokollist nähtus, et isiku suhtes kohaldati kell 12:10 kuni 12:15 käeraudu ning tervishoiutöötaja kontrollis isikut kell 12:30, kuid märkis kõnealusesse protokoll tervisekontrolli tulemuse kohta „kaebusteta“. Sama kinni peetava isiku suhtes on koostatud käeraudade kohaldamise protokoll 18.06.2012, kus on tervishoiutöötaja märkinud, et isikut kontrolliti, kuid tervishoiutöötaja teostatud kontrolli tulemust protokollist ei nähtu. 12.07.2012 on kinni peetava isiku K.K. suhtes kasutatud käeraudu ja füüsilist jõudu ning nimetatud tegevuste kohta koostatud protokoll, milles tervishoiutöötaja on küll sedastanud, et tervisekontroll kinni peetaval isikul tervisekahjustusi ei tuvastatud, kuid protokollis on märkimata tervisekontrolli toimumise kellaeg. Kinni peetava isiku A.K. suhtes 27.04.2012 käeraudade kasutamise protokollist nähtub, et tervishoiutöötaja on tervisekontrolli tulemuste lahtrisse märkinud: „16:30 Kinnipeetav ütles, et temaga on kõik korras.“

Tähelepanuta ei saa jätta seda, et kehtiv õigus nõuab tervishoiutöötajalt teatud andmete kandmist füüsilise jõu, teenistusrelva, erivahendi või ohjeldusmeetme kasutamise ja õigusrikkuja terviseseisundi kontrollimise protokollis. Nimelt sätestab JVK § 46 lg 5, et protokollis märgitakse tervishoiutöötaja, kes kontrollis õigusrikkuja terviseseisundit pärast vahetu sunni kasutamist või selle kasutamise ajal, ning **kontrollimise aeg ja tulemus**. Terviseseisundi kontrollimise tulemus peaks olema protokollis kajastatud võimalikul üheselt mõistetavalt ja lisaks ka viisil, mis võimaldab hilisemalt näiteks kohtul, justiitsministril või õiguskantsleril hinnata meetme rakendamise õiguspärasust. Kui asjakohane protokoll üheselt ja võimalikult põhjalikult kinni peetava isiku terviseseisundi kontrolli tulemust ei kajasta, näiteks on kasutatud tervishoiutöötaja poolt termineid „kaebusteta“, „fikseeritud“ jne, siis faktiliste asjaolude tagantjärele tuvastamine on raskendatud ning jääb üles kahtlus, kas neist alustest ka tegelikkuses lähtuti või on tagantjärele esitatud põhjendus otsitud²².

CPT on oma raportites korduvalt rõhutanud tervishoiutöötaja olulist rolli ohjeldusmeetmete kasutamise juures (vt ka käesoleva kirja eelmine punkt) ning leidnud muuhulgas, et isiku liikumisvabaduse olulise piiramise (CPT raportites kasutatakse terminit *immobilisation*) korral peab fikseeritud isiku vaimset ja füüsilist olukorda pidevalt ja vahetult jälgima kindel meditsiinipersonali liige või vastava väljaõppega vanglaametnik, kes ei ole seotud

²² Vt üldjoontes võrdluseks nt RKHKo 28.10.2003, nr 3-3-1-66-03, p 20.

fikseerimise tinginud sündmustega. Jälgija peab tegema kirjalikke märkmeid fikseerimise kulgemisest.²³

Eelnevast tulenevalt teeb õiguskantsler Tartu Vanglale soovitus edaspidi kajastada füüsilise jõu, teenistusrelva, erivahendi või ohjeldusmeetme kasutamise ja õigusrikkuja terviseseisundi kontrollimise protokollis tervishoiutöötaja teostatud kontrolli tulemus võimalikult üksikasjalikult ja märkida protokollis muud tervishoiutöötaja teostatud kontrolli puudutavad andmed (kontrolli aeg, tervishoiutöötaja nimi ja allkiri).

4.3 Tervisekontrolli teostamine peale saatmisel füüsilise jõu või ohjeldusmeetme kasutamist

Kontrollkäigul tutvutud saatmiskavadest/saatmisplaanidest nähtus, et üldjuhul kinnipidamisasutuste vahelisel saatmisel kinni peetavate isikute suhtes käe- ja jalaraudu ei kasutata. Samas on kõnealused meetmed kasutusel siis, kui isikut saadetakse vanglast näiteks haiglasse või mõnda teise kohta väljaspool kinnipidamisasutust. Tuleb tõdeda, et ka sellistel juhtudel, kus kinni peetava isiku saatmisel otsustatakse kasutada ohjeldusmeetmeid, on vastavad kaalutlused põhjalikult saatmiskavas/saatmisplaanis kajastatud.

Tartu Vanglas koostatud saatmiskavasid/saatmisplaanid ja ohjeldusmeetmete kohaldamise kohta koostatud akte kontrollides ei nähtunud neist, et peale vanglavälisel saatmisel ohjeldusmeetmete kasutamist oleks kinni peetava isiku tervist kontrollinud tervishoiutöötaja, sarnaselt vanglasisesele ohjeldusmeetme kasutamise kontrollile (vt käesoleva kirja eelmine punkt).

Ohjeldusmeetme kohaldamine vangla sees ning vanglavälisel saatmisel on oma mõjult kinni peetava isiku põhiõigustele, sh esmajärjekorras tervisele, võrdlemisi sarnased. Teisisõnu, kinni peetava isiku seisukohalt ei ole olulist vahet, kus tema suhtes ohjeldusmeetmeid kohaldatakse.

VangS § 70 sätestab, et lisaks VangS § 69 lõikes 1 toodud alustele võib ohjeldusmeetmeid kasutada ka kinnipeetava saatmisel. Jalaraudu võib kasutada ohjeldusmeetmena üksnes kinnipeetava saatmisel või vanglasisesel paigutamisel. VangS § 70¹ lg 1 p 1 kohaselt on vangla erivahendid ohjeldusmeetmena kasutatavad käe- ja jalarauad, sidumisvahendid, rahustussärk, -tool ja -voodi. VangS § 71 lg 7¹ sätestab, et pärast erivahendi, teenistusrelva või jõu kasutamist kinnipeetava suhtes kontrollitakse tema terviseseisundit ning kontrolli tulemus protokollitakse.

²³ Vt pikemalt nt Report to the Bulgarian Government on the visit to Bulgaria carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from from 18 to 29 October 2010, p 92: „An individual subject to immobilisation should, at all times, have his/her mental and physical state continuously and directly monitored by an identified member of the health-care staff or another suitably trained member of staff who has not been involved in the circumstances which gave rise to the application of immobilisation. The staff member concerned should offer immediate human contact to the immobilised person, reduce his/her anxiety, communicate with the individual and rapidly respond, including to the individual's personal needs regarding oral intake, hygiene and urination and defecation. Such individualised staff supervision should be performed from within the room or, if the inmate so wishes, very near the door (within hearing and so that personal contact can be established immediately). The supervising staff member should be required to maintain a written running record.“ Kätesaadav arvutivõrgus: <http://www.cpt.coe.int/documents/bgr/2012-09-inf-eng.htm>.

Eelnevatest normidest tulenevalt ei erista kehtiv õigus seda, kus kinni peetava isiku suhtes ohjeldusmeetet kohaldatakse ning seetõttu tuleb ka saatmise järgselt tervishoiutöötajal teostada saatmisel ohjeldusmeetmele allutatud kinni peetava isiku tervisekontroll.

Õiguskantsler annab Tartu Vanglale soovituseteostada VangS § 71 lõikes 7¹ ette nähtud ja tervishoiutöötaja läbiviidav kinni peetava isiku tervisekontroll ka peale kinni peetava isiku saatmist, kui isiku suhtes on saatmisel kasutatud ohjeldusmeetmeid. Ohjeldusmeetme kasutamise ja tervisekontrolli teostamise kohta tuleb koostada vastav protokoll.

4.4 Vanglaametnike psüühikahäirete alane väljaõpe

Kontrollitud täiendavate julgeolekuabinõude kohaldamise käskkirjadest nähtus, et üks kolmest kõige levinumast põhjusest, miks kinni peetava isiku suhtes julgeolekuabinõusid kohaldatakse, on kinni peetava isiku käitumine, mis on ohtlik talle endale. Seejuures ei pruugi alati olla tegemist kinni peetava isikuga, kellel on diagnoositud psüühikahäire. Ka vanglateenistuse ametnikud, kellega kontrollkäigu ajal vesteldi, tõid esile, et väga sageli tuleb neil kokku puutuda kinni peetava isikuga, kelle käitumine võib viidata psüühikahäirele (nt enesevigastamine). Samas kinnitasid ametnikud, et selliste häirete kahtlusega kinni peetava isikuga tegelemiseks napib teadmisi ja oskusi.

Õiguskantslerile teadaolevalt on Tartu Vanglas toimunud vanglateenistusele vähemalt üks koolitus, kus välislektor Soome Vabariigist puudutas kinni peetava isiku psüühikahäiretega seonduvaid teemasid.²⁴

CPT on vangla kontekstis puudutanud vanglaametnike koolitamist vaimse tervise valdkonda puudutavates küsimustes ennekõike ohjeldusmeetmete kohaldamise aspektist ja heitnud näiteks Serbia visiidi raportis Serbia võimudele ette, et vanglaametnikud ja vanglas töötavad meditsiiniõded ei ole saanud koolitust ohjeldusmeetmete kasutamisega seonduvalt ning CPT tegi ettepaneku antud puudus kõrvaldada.²⁵

Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee 22.09.2004 soovitus REC(2004)10 „Psüühikahäirega isikute inimõiguste kaitses ja väärkusest“²⁶ rõhutab artikli 12 punktis 1, et vaimse tervise teenuse osutamine võib toimuda vaid selleks kvalifitseeritud personali poolt, individuaalse raviplaani alusel.²⁷ Sellele üldreeglile on aga täienduseks sama soovitus artikkel 32 punkti 4, mille kohaselt peavad politseiteenistujad saama sellist väljaõpet, mis õpetaks vaimse tervise häiretega isikuid hõlmavaid olukordi hindama ja nendega toime tulema ning juhiks politseiametniku tähelepanu vaimse tervise häiretega isiku haavatavusele. Kõnealune soovitus

²⁴ Koolitus toimus 09.08.2011 koostöös Õiguskantsleri Kantseleiga.

²⁵ Report to the Serbian Government on the visit to Serbia carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from from 1 to 11 February 2011, p 81: „Further, as on the previous visits, patients were routinely restrained in full view of other patients, and the delegation was concerned to note that restraints continued to be applied by the custodial staff – a task that should normally be performed only by duly trained health-care staff. Moreover, the nurses (and custodial staff) had still not received any specific training on the use of the means of restraint, and there was no written policy on the use of restraints in the hospital. The CPT calls upon the Serbian authorities to remedy the above-mentioned deficiencies. In particular, clearly defined written instructions on the use of means of restraint at the Special Prison Hospital in Belgrade should be issued without further delay.“ Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.cpt.coe.int/documents/srb/2012-17-inf-eng.htm>.

²⁶ Ingliskeelne pealkiri: „Recommendation Rec(2004)10 of the Committee of Ministers to member states concerning the protection of the human rights and dignity of persons with mental disorder.“

²⁷ Kättesaadav arvutivõrgus: [http://www.coe.int/t/dg3/healthbioethic/texts_and_documents/Rec\(2004\)10_e.pdf](http://www.coe.int/t/dg3/healthbioethic/texts_and_documents/Rec(2004)10_e.pdf).

on suunatud küll antud punktis politseile, aga on kohaldatav ka teistele jõustruktuuridele, kes puutuvad kokku isikuga, kelle puhul on kahtlus, et tal võivad olla psüühikahäired.

Õiguskantsler teeb Tartu Vanglale soovitusel jätkata vanglateenistusele psüühikahäirete alaste koolituste korraldamist.

(5) Hea praktika

Ringkäigul Tartu Vangla süüdimõistetute hoone eluosakondadesse S7 ja S8 selgus, et kogu süüdimõistetute hoones on muudetud senist dušširuumide kasutamise korda ning kõikidel kõnealuses hoones viibivatel kinni peetavatel isikutel on võimalik päevakava järgsetel kambrite lahtioleku aegadel piiramatult dušširuumi kasutada. Seda on oluliselt rohkem, kui minimaalne määr vangistuseseaduses nõuab (VangS § 50 lg 2 kohaselt vähemalt üks kord nädalas). Taoline praktika on isiku põhiõiguste seisukohalt tervitav ning seda peaks kindlasti jätkama.

Ringkäigul selgus, et Tartu Vangla eluosakondadesse on paigutatud kinnipeetavatele riiete kuivatamiseks kuivatuskapid. Varasemalt on kinni peetavad isikud, nii Tartu Vanglas kui ka teistes vanglates ja ka arestimajades juhtinud korduvalt õiguskantsleri tähelepanu sellele, et märgade riiete kuivatamise võimalused on väga piiratud. Muuhulgas seetõttu, et pesunöör on vanglas ja arestimajas keelatud.

Kuivatuskappide paigutamine vangla eluosakondadesse on märk kinni peetava isiku vajadustega arvestamisest.

Vestlusel isikutega, kes viibisid eraldatud lukustatud kambris või kartserikambris selgus, et päevakavas ettenähtud aegadel telefoni kasutamiseks ei pea kinni peetavad isikud vanglateenistusele taotlust helistamiseks kirjutama, vaid ametnikud küsivad ise kinni peetavalt isikutelt telefoni kasutamise soovi kohta. Üldjuhul on kinni peetavad isikud oma õigustega ja sealhulgas ka telefoni kasutamise korraga hästi kursis, kuid taoline praktika on kahtlemata positiivne.

(6) Kokkuvõtteks

Kontrollkäigu tulemusel teeb õiguskantsler isikute põhiõiguste tagamiseks viis soovitusi Tartu Vanglale.